

М. М. Кисельов

Логоцентризм

ЛОГОЦЕНТРИЗМ – термін, запропонований [Ж. Дерридою](#) для позначення системи головних інтенцій, властивих західній культурі епохи *модерну*, орієнтованій на пошук об'єктивних та незмінних законів розвитку реальності. Гол. епістемол. орієнтири Л.: існує об'єктивна реальність, що розвивається природ. шляхом; неприродні сутності у світі відсутні принципово; природ. розвиток відбувається закономірно; ця закономірність може бути відкритою й вивченою; пізнання закономірностей світу є пізнанням його суті, чим займається наука як абсолют. та ефектив. шлях досягнення істини. Л. характеризує властиве для класич. традиції *модерну* (разом із релігією, метафізикою, наукою, мистецтвом) культивування принципів ліній. [детермінізму](#), методол. стандартів, загалом «гранднаративів» – оповідей, викладення ментал. *образів* та [ідей](#) у тексті, що вважають домінантними у культурі певної доби. Зокрема для *модерну* панівними є такі наративи, як *Розум*, *Смисл*, *Ідея*, [Логос](#) (Ж.-Ф. Ліотар). Наратив є банал. продуктом інтелектуал. діяльності людини, тобто вторин. явищем, порівняно з реал. буттям. Актуалізується боротьба з «центризмами», де практикують гіперболізацію значимості певного чинника або ситуації, штучно вилучених із ціліс. контексту реальності. Подолання й десакралізація цих традицій Л. було першочерговим завданням *постмодернізму*. Ж. Деррида багато уваги приділяв критиці «онто-тео-телео-фало-фоно-логоцентризму» як важливої передумови осмислення демократичності співіснування «центризмів», що успішно втілюється в побудовах постструктуралізму, методол. [анархізму](#), постфундаменталізму тощо. Одним із суттєвих недоліків Л., на думку постмодерністів, є презумпція універсал. закономірностей світобудови, несприйняття вірогідності (закономірностей у руслі неліній. детермінізму) й непередбачуваних можливостей дискурсу, фактична заборона на вільну асоціативність мислення. Подолання Л. є необхідним для звільнення від волюнтарист. диктату Розуму та Ідеї над реал. життям із його семантич. безмежністю, вітальністю, несвідомим, непередбачуваною процесуальністю тощо. У цьому аспекті здійснено поворот від метафізики детермінізму до філософії нестабільності, синергії (*І. Пригожин*, Г. Гакен), подолання ідеологій демаркаціонізму (розведення наукового і ненаукового), *універсалізму* та [кумулятивізму](#).

Рекомендована література

1. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтики / Пер. с франц. Москва, 1989;
2. Деррида Жак в Москве: деконструкция путешествия / Пер. с франц. и англ. Москва, 1993;
3. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Пер. с франц. С.-Петербург, 1998;
4. Фуко М. Археология знания / Пер. з франц. К., 2003.

Бібліографічний опис:

Логоцентризм / М. М. Кисельов // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-56161>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).